

היום נלמד בעזרת ה':

עירובין דף ק

נמרא: אם הקיפו של האילן המוקף ענפים (המוזכר במשנה) הוא יותר מבית סאתיים, אסור לטלטל תחתיו, ואפילו אם נטעו לשם כך שישתמשו תחתיו (= 'מוקף לדירה'), לפי שזוהי 'דירה שתשמישה לאויר' כלומר שדרים שם רק בשביל האויר שבחוץ דהיינו שדרים תחתיו שומרי השדות לצורך שמירת השדה.

משנה לעיל - היו שורשינו בבוהים מן הארץ ג' טפחים, לא ישב עליהן: איתמר: שרשי אילן היוצאים מהקרקע, ולאחר שהם גבוהים שלשה טפחים מהקרקע הם חוזרים ויורדים לפחות מג' טפחים מהקרקע, לדעת רבה מותר להשתמש בחלק הנמוך, לפי שכל דבר הנמצא בפחות מג' טפחים מהקרקע נחשב כקרקע, ולדעת רב ששת אסור להשתמש בחלק הנמוך, לפי שהם באים מכאן איסור, שהרי במקום שהם גבוהים ג' טפחים הם אסורים, ואיסורם ממשיך אף למקום הנמוך מג' טפחים.

במקרה שהשורשים '**דמו כמשוניתא**', כלומר שהשורשים הגדולים יוצאים מהקרקע ועולים באלכסון לגובה של יותר מג' טפחים, ומהם יוצאים שורשים קטנים היורדים לצד הקרקע, הדין הוא - שהחלק הגבוה שבשורשים הגדולים הגבוהים מג' אסורים, והחלק הנמוך שבשורשים הגדולים (= בקצה הסמוך לאילן, וכן השורשים הקטנים היוצאים מהמקומות הנמוכים שבגדולים) מותרים שהרי לא באו לכלל איסור. אבל 'לצדדין' כלומר השורשים הקטנים היוצאים מהמקומות הגבוהים שבשורשים הגדולים והם יורדים לצד הקרקע עד לפחות מג' טפחים, לדעת רבה הנ"ל הם מותרים כיון שהם נמוכים מג' טפחים, ולדעת רב ששת הנ"ל הם אסורים כיון שבאו מכאן איסור.

אניגרא: אילן היוצא מתוך תעלה צרה המוליכה מים לשדות, והאילן תופס את כל רוחב התעלה. אם נמדוד את גובהו מקרקעית התעלה הרי שגובהו יותר מג' טפחים, ואם נמדוד אותו משפת התעלה הרי שגובהו פחות מג' טפחים. לדעת רבה הנ"ל מוודים משפת התעלה והרי הוא כקרקע ומותר, ולדעת רב ששת הנ"ל מוודים מקרקעית התעלה והרי הוא גבוה מג' ואסור, ונמצא שאף המקום שבשפת התעלה שהוא פחות מג' גם כן אסור, משום שהוא בא מכאן איסור.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

קֶרן זוֹית: אילן הגדל בקרן זוית של שני כותלי החצר, ושלושת צדדיו מכוסים בכותלי הזוית, והוא עולה למעלה מהכותל פחות מג' טפחים. אם נמדוד את גובהו מקרקע החצר (בצד הגלוי) הרי שגובהו יותר מג' טפחים, ואם נמדוד מראש הכתלים (בצדדים המכוסים) הרי שגובהו פחות מג' טפחים. לדעת רבה הנ"ל מוודדים מראש הכתלים וגובהו שם פחות מג' ומותר, ולדעת רב ששת הנ"ל מוודדים מקרקע החצר והרי הוא גבוה מג' ואסור, ונמצא שאף המקום שבראש הכתלים שהוא פחות מג' גם כן אסור, משום שהוא בא מכח איסור.

ההוא דיקלא: מעשה בעץ דקל שהיה גדל בתוך ביתו של אביו, והיה עומד בתוך הבית ועולה דרך פתח הארובה שבגג, אבל לא עלה מעל הגג ג' טפחים. רב יוסף התיר לאביו להשתמש בראשו של הדקל, לפי שמוודדים אותו מהגג ומשם אינו גבוה ג' טפחים. וזה כדעת רבה לעיל. אבל לדעת רב ששת אסור, לפי שאין אנו אומרים כאילו הבית כולו מלא בעפר, והאילן שבתוכו נחשב כטמון בקרקע, ויהיה מותר להשתמש בחלק שמעל הגג שהוא פחות מג'.

קושיא על רבה: למדנו במשנתנו - שאם היו שורשיו של האילן יוצאים מהארץ וגבוהים מן הארץ ג' טפחים, לא ישב עליהם במקום גובהם. ובדאי שמדובר שהשורשים חוזרים ונכפפים למטה מג' טפחים (שאם מדובר שהם נשארים למעלה מג' מה היחידוש שאסור? זה דבר פשוט!) וזה שלא כדברי רבה לעיל שהתיר (= 'לצדדי').

הגמרא מתרצת: באמת מדובר שאין הם חוזרים נכפפים למטה מג', והיחידוש הוא - שאפילו אם צידו האחד של השורש שוה לארץ כלומר שהקרקע גבוהה בצידו האחד של השורש והיא בגובה שווה אליו, אסור להשתמש בו, כיון שמשאר צדדיו של השורש הוא גבוה ג' טפחים מהארץ, ואף רבה מודה בזה.

ת"ר שרשי אילן: שורשי אילן שגבוהים מהארץ ג' טפחים נחשבים כאילן ואסור להשתמש בהם, לפי שאין משתמשים באילן בשבת גזירה שמא יבוא לתלוש מן המחובר. אבל בור ומערה אפילו גבוהים מאה אמה מותר לטפס עליהם ולרדת (אפילו שיש טירחא גדולה בטיפוס מכיון שדוקא באילן אסרו כאמור).

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

אסור לעלות לאילן בערב שבת בשביל להישאר בו כל השבת. מכיון שבעצם ישיבתו באילן הוא משתמש בו וזה אסור.

ואם עלה לאילן בערב שבת ונכנסה שבת או עלה בשבת בשוגג - האם מותר לו לרדת? מובאות בזה שתי ברייתות. באחת כתוב שאם עלה מותר לירד, ובאחרת כתוב שאסור לירד. הגמרא מביאה 4 אפשרויות בביאור החילוק בין הברייתות: א. יש הבדל אם עלה מערב שבת שלא קונסים אותו שלא ירד, לעלה משחשיכה. ב. בשוגג לא קונסים, מה שאין כן במזיד. ג. בשוגג - האם קונסים שוגג אטו מזיד או לא. ד. מה עושים במקרה שיש פעולה הכרוכה במצוה ועבירה יחדיו.

הניתנין במתנה אחת: יש קרבן שזורקים את דמו על המזבח בפעם אחת, כגון בכור. ויש קרבן שזורקים את דמו בארבע פעמים, כגון חטאת. אם נתערב דם קרבן אחד עם דם קרבן אחר מאותו סוג זריקה - זורקים את הדם המעורב והזריקה עולה לשני הקורבנות. אבל אם נתערב קרבן מסוג אחד בקרבן מסוג אחר - אם יזרוק את הדם רק פעם אחת יעבור על 'בל תגרע' לגבי הדם שצריך ד' מתנות. מאידך אם יזרוק אותו ד' פעמים יעבור על 'בל תוסיף' לגבי הדם שצריך רק מתנה אחת:

לדעת רבי אליעזר - ינתנו במתן ד'. כי קום עשה מצוה עדיף (של נתינת הד' מתנות של חטאת), אפילו שבזה הוא עובר על 'לא תעשה' של 'בל תוסיף' (לגבי הבכור), כי העשה של מצות החטאת דוחה את הלא תעשה של 'בל תוסיף' של הבכור.

לדעת רבי יהושע - ינתנו במתן אחד. כי עדיף לעבור בשב ואל תעשה של 'בל תגרע' (שאינו נותן את שאר המתנות של חטאת ועובר על הלאו בצורה פאסיבית), מאשר לעבור בקום ועשה של 'בל תוסיף' (בצורה אקטיבית אם יתן אותם).

לעניננו, לרבי אליעזר עדיף שירד מהאילן אפילו שהוא עושה איסור אקטיבי בירידתו, מאשר שימשיך לשבת באילן ויעשה איסור פאסיבי בישיבתו. ואילו לדעת רבי יהושע שב ואל תעשה עדיף וישאר שם באילן.

(המשך בדף הבא ↓)

(המשך מדף קודם ↑)

הגמרא דוחה: רבי אליעזר התיר לעשות איסור בקום ועשה רק כשהוא עושה בזה גם מצוה, אך כאן אין שום מצוה בירידתו מהאילן. ואילו רבי יהושע לא התיר לעשות בקום ועשה, רק כשאינו עושה איסור בעצם זה שהוא יושב בשב ובאל תעשה, אבל כאן כאשר הוא נשאר באילן הוא עושה איסור יתכן שעדיף לו לרדת.

תני חדא אחד אילן לח: הגמרא מציגה סתירה בין שתי ברייתות. באחת כתוב שאילן יבש שכבר לא יונק מהקרקע מותר לעלות בו בשבת, ובשניה כתוב שגם באילן יבש אסור.

הגמרא מיישבת שבימות הגשמים שלא ניכר מיהו עץ יבש (מכיון שכל העצים עוברים תהליך של נשירת העלים בשלכת) אסור לעלות גם בעץ יבש משום מראית העין. אבל בימות החמה שחסרון העלים מעידים על העץ שהוא יבש מותר. אמנם כל זה דווקא שלא נשארו בעץ היבש פירות משנה שעברה, מכיון שאם יש בו פירות הנושרים בעלייתו לעץ - יש לחוש שיבואו הרואים להתיר תלישת פירות מעץ חי (דבר האסור מדאורייתא, אבל לגבי עליה בעץ יבש איננו חוששים שיתירו עליה בעץ חי דהוי גזירה לגזירה).

אסור לאדם שילך על גבי עשבים בשבת: מחשש שלא יתלוש אותם. הגמרא מביאה שתי ברייתות סותרות בענין ומחלקת בין אופנים שונים:

בעשבים יבשים מותר מפני שאינם מחוברים לקרקע, אבל בעשבים לחים אסור. ולא בימות הגשמים שאז מותר, אלא בימות החמה שיש זרעים בצמחים הנתלשים בהליכתו. ולא כשהוא הולך עם נעלים שאז מותר, אלא יחף שאז נתפסים העשבים בין אצבעותיו. אמנם גם כשהולך עם נעליים אסור אם יש בהם עוקצי (= מסמרים עקומים) שבהם נתפסים העשבים), ודווקא כשהעשבים ארוכים כשרוכים שאז הם נתפסים בעוקצי.

ולדעת רבי שמעון הסובר שדבר שאין מתכוון מותר - מותר ללכת בכל האופנים (ובתנאי שאין זה פסיק רישא שיתלוש).